

Waar het schuurt

**opstellen over
communicatiesporen in verhalen**

Waar het schuurt

**opstellen over
communicatiesporen in verhalen**

Gert R. Rebergen

Schrijver: Gert R. Rebergen
Opmaak en omslagontwerp: Janneke van Eden
Uitgever: Brave New Books

ISBN: 9789402148756

April 2016
© Gert R. Rebergen

De collage waarvan een deel op de omslag heeft de naam 'Time' en is gemaakt door Avhashoni Mainganye (Zuid-Afrika) in 2009; bedrukt papier, straatvuil en asfalt; 45 x 42 cm

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotocopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver.

Inhoud

1	Voorwoord	7
2	Aanleiden	9
3	Human interest	16
4	Catweazle	27
5	Bewaarplaatsen	38
6	Cú Chulainn	47
7	Ceci n'est pas un(e)	57
8	Verbale touchés	72
9	Referenties, als dankwoord en hommage	95

De andersheid, het verschil, de tijd worden door het absolute weten ... niet onderdrukt, maar bewaard.

(Jacques Derrida, ¹)

De vreemdeling moet iets van de indringer behouden, wil hij zijn vreemdheid niet verliezen.

(Jean-Luc Nancy; ²)

Als u als lezer vindt dat er in dit boekje teveel wordt doorgeëmmerd, sla dan gerust een stuk over. We hoeven ons als schrijver en lezer niet aan elkaar te verantwoorden.

(De schrijver)

¹ J. Derrida, *Geweld en metafysica*. Kok Agora / Pelckmans, Kampen, 1996, pag. 96 (voetnoot)

² J.-L. Nancy, *De indringer*. Boom, Amsterdam, 2002

1 Voorwoord

Dit boekje is zo geschreven dat vrijwel alle zinnen ertoe lijken te doen. Geen zin kan worden overgeslagen zonder dat daarvoor een prijsje moet worden betaald. Het barst zo ongeveer uit z'n voegen van de verwijzingen. En iedereen moet er maar zijn eigen weg in vinden.

Er gaat geen pagina voorbij zonder verrassing. Nieuw, soms raar of gezocht woordgebruik leidt weer een volgende overweging in. Dit boekje wil de lezer dwingen te kiezen tussen 'oud papier' of 'je laten raken'. Er is op den duur geen tussenweg mogelijk. Of je werpt het verre van je, of je koestert het.

De auteur kan niet anders dan respecteren wat de lezer met de opstellen doet. Gert Rebergen zegt zelf dat een openbaar gemaakt boek tot het publieke domein is toetreden. En dat een ieder er dus mee kan en mag doen wat hem of haar goeddukt.

De inhoud van het boek ligt op straat; men kan eraan voorbijlopen of er iets van eigen gading uit oprapen. Eenmaal door de uitgezette sporen gegrepen, is het niet gemakkelijk weg te leggen. De waarschuwing is op z'n plaats dat het boekje negeren minder vermoeiend is dan het boekje lezen.

Zelf vond ik het een aangename verrassing om met het boekje bezig te zijn. De opstellen hebben als rode draad dat er iets gebeurt op de plekken waar handelingen, praktijken, concepten schuren. De auteur is geïnteresseerd in die plekken; hij noemt deze 'tussenruimten'.

Als je om je heen kijkt, ga je overal van die tussenruimten zien. Mijn kijken is er een stuk spannender door geworden.

Theo A. Zaandam
(boekenwurm & hinkelaar)

Woorden, hoe ze ook luiden, houden mensen op gewenste afstand van elkaar. We hebben woorden nodig om met een wat groter aantal mensen beschaafd te kunnen samenleven. Zelfs scheldwoorden zijn een resultaat van beschaving. De wilde mens scheldt en schimpt niet: hij verjaagt, knevelt of doodt.

(Arne C. Jansen, ³)

³ A.C. Jansen, Inleiding. In: B. Mandeville, Mensen spreken niet om begrepen te worden. Lemniscaat, Rotterdam, 2007, pag. 9

2 Aanleiden

Een vage referentie, een prikkelende vraagstelling, de toon van een samenvatting, een aanrader van een vriendje, een onbekend concept over een min of meer bekend thema: waarom wat wie wanneer in welke mate in beweging brengt, is vaak niet eenduidig te achterhalen. Het is een kwestie van (een) verwijzingsrelatie(s), van de attent-stelling van de gelegenheid, van gepastheid, van de werkzaamheid van de oud-Griekse god Kairos.

Tegenlezing.

Mogelijke aanleidingen vallen samen als momentum, als drempelmoment van instabiliteit. Het ouderwetse werkwoord ‘aanleiden’ betekent ‘leidend nader brengen’ en is een actief werkwoord. ⁽⁴⁾ Wat dichterbij wordt gebracht, blijft onbenoemd; de manier waarop (leidend) niet. De verhouding tussen de twee dingen die dichterbij elkaar worden gebracht, is geen gerigidiseerde oppositie (dichotomie) meer. Immers, in een vastliggende tweedeling laten de polen zich niet in elkaar vlechten.

Het ‘leidend nader brengen’ sluit aan bij het lemma ‘tegen’, zoals we kennen uit woorden als tegenknikken – toe-/terugknikken. Het neologisme ‘tegenlezing’ kunnen we als effect van de bedoelde attent-stelling van de gelegenheid hanteren. ⁽⁵⁾ Niet de tegenstelling, de tegenargumentatie, de tegenbeweging, het ‘tegen’ in de zin van ‘contra’, is vervat in de wijze waarop het werkwoord ‘aanleiden’ bedreven wordt, maar de verrassende toenadering vanuit een onderscheiden perspectief. ‘Aanleiden’ als ‘onrust zaaien’. ⁽⁶⁾ In communicatietermen zouden we kunnen spreken van een kritische dia-/multiloog, van het dóórdenken en doordénken, in plaats van het debat waarin de creatie van overmacht van het eigen standpunt het doel is, of de discussie waarin het overtuigen van de ander centraal staat.

Een voorbeeld. In onze westerse wereld is in kringen van deskundigen het

⁴ Geen lijdend werkwoord, maar een actief, een bedrijvend werkwoord.

⁵ Nadere omschrijving: de door het tweede lid genoemde handeling (in dit geval: lezing) wordt uitgevoerd in de richting van, gericht naar de gepresenteerde lezing. ‘Tegen’ wordt in de algemene taal omschreven als ‘tegemeet’. Van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal. Van Dale lexicografie, Utrecht/Antwerpen, 1992, 12^e uitgave, pag. 3031

⁶ Deze duiding vinden we bij meerdere filosofen terug, onder meer terug bij Derrida, Deleuze en Levinas.

debat noch de discussie uitgewoed tussen de allopathische en homeopathische geneeskunde. Gewone burgers en vele praktijkgeoriënteerde huisartsen gaan met die vermeende tegenstelling veel minder krampachtig om dan de van hun eigen gelijk overtuigde medische wetenschappers.

Uit eigen ervaring weten we dat in Zuid-Afrika de tegenstelling tussen de oude, traditionele healers en de moderne westerse dokters eigenlijk nauwelijks bestaat. Men weet met welke klacht men het beste naar ofwel de ene, ofwel de andere hulpverlener, dan wel naar beide hulpverleners kan gaan. Ze vullen elkaar namelijk aan, zonder dat de verschillende benaderingen van eenzelfde gezondheidsprobleem met elkaar schuren.

Allopathie en homeopathie lezen elkaar op wetenschappelijk niveau tegen; op die plek staan ze contrair tegenover elkaar. In praktijken is er eerder sprake van een dialogiserende verhouding.

Ontferming.

Het interculturele samenwerkingsproject “Door het oog van de ander” is een wonderschoon voorbeeld van een zoektocht naar het opnieuw inrichten van de gespreksvorm volgens het principe van dialogiseren. Het gaat om “een nieuwe methode van bijbellezen waarbij context, cultuur en culturele verschillen vruchtbaar gemaakt kunnen worden.” (7) De onderzoeksvraag van dit project is of het gezamenlijk intercultureel bijbellezen kan bijdragen aan meer gevoeligheid, meer begrip voor elkaar. “Hoe gaan gewone lezers uit de verschillende culturen eigenlijk met de bijbel om? Is in de verschillen een structuur te ontdekken? Wat gebeurt er met lezers als ze met iemand uit een heel andere cultuur aan de hand van een bijbelverhaal over geloofsinzichten in gesprek treden? Gebeurt er ook iets met de tekst? Dat zijn de kernvragen van het project.” (pag. 7) Honderdtwintig groepen behorend tot de meest diverse geloofsgemeenschappen uit meer dan 25 landen hebben het tafereel gelezen, verteld in Johannes 4: de ontmoeting bij de bron van Jakob tussen de Samaritaanse vrouw en Jezus.

Ervaringsverhalen en casestudies zijn gedocumenteerd. De wetenschappelijke bezinning op kernaspecten van het project is op basis van leesverslagen tot stand gebracht. De wetenschappelijke achtergronden van het project, cultuur en intercultureel bijbellezen, zijn uitgebreid belicht, naast de vraag naar het missionaire gehalte van het project.

Springen we naar de concluderende beschouwingen van Hans de Wit met

⁷ H. de Wit e.a. (red.), Putten uit de bron; een bijbelverhaal intercultureel gelezen. Uitgeverij Meinema, Zoetermeer, 2004